

STARIJE MATIČNE KNJIGE S PODRUČJA NEKADAŠNJE DUBROVAČKE REPUBLIKE

Ni Dubrovnik, a ni Dubrovačka Republika još nemaju svoju demografsku povijest.

Između mnogih raznovrsnih sačuvanih povijesnih izvora, na temelju kojih možemo rekonstruirati demografski razvitak pojedine — veće ili manje — populacije, pa tako i Dubrovnik i Dubrovačke Republike, prije prvog suvremenog općeg popisa stanovništva 31. listopada 1857. godine, prvorazredno značenje imaju starije matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih. No, usprkos tome, od velikog broja matičnih knjiga, koje se nalaze u pojedinim arhivima u SR Hrvatskoj (nekoliko tisuća knjiga) gotovo nije ništa (ili vrlo malo) iskorišteno za demografska istraživanja u onom opsegu koji omogućavaju upravo te knjige.¹ To vrijedi i za dubrovačke matice.

Matične knjige su crkvene knjige i najprije su služile samo za crkvene potrebe. Sporadično se javljaju od najstarijih vremena kršćanstva, ali su općenito propisane tek dekretom Tridentuskog sabora 1653. godine. Zatim su propisi o vođenju matičnih knjiga prošireni i utvrđeni Rimskim obrednikom 1714. godine.

Intervencija države na ovom crkvenom području temeljena je na carskom patentu od 1. svibnja 1781. godine o sudbenom redu kojim su crkvene matične knjige priznate javnim ispravama,² a počela je patentom cara Josipa II. od 20. veljače 1784. godine sa važnošću na području Hrvatske i Slavonije; u Dalmaciji se nije ništa promijenilo do dolaska Francuza, no francuska je intervencija ostala uglavnom bezuspješna. Po odlasku Francuza austrijska je vlast dekretom Dalmatinskog gubernija od 20. kolovoza 1816. godine protegla austrijsko zakonodavstvo o matičnim knjigama i na Dalmaciju s primjenom od početka 1817. godine.³ Tako je patent cara Josipa II. postao temelj parti-kularnog matičnog prava po svoj Hrvatskoj.⁴

U vođenju matičnih knjiga postojao je dvojak sistem: narativni i tabelarni. Prvi je predviđen Rimskim obrednikom, ali nije bio obvezatan; ovaj se

¹ S. Krivošić, *Zagreb i njegovo stanovništvo od najstarijih vremena do sredine XIX. stoljeća*, izd JAZU. »Građa za gospodarsku povijest Hrvatske«, knj. 19, Zagreb 1981.

² M. Lanović, *Zbirka matičnih propisa valjanih u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji*, Zagreb 1908, str. 3.

³ A. Nallini, *Raccolte di tutti le leggie e norme politico-amministrative con particolare riguardo al regno di Dalmazia*, IX, Zara 1877, str. 179—204.

⁴ R. Rogošić, *Priručnik crkvenog prava s posebnim obzirom za župnike*, I, Zagreb 1941, str. 349—351.

sistem primjenjivao i u Dalmaciji do uvođenja austrijskog zakonodavstva: patentom cara Josipa II. uveden je tabelarni sistem s jedinstvenim podacima u svakoj od tri knjige.⁵ U praksi Dalmacije takve su knjige primjenjivane od početka 1825. godine, a imale su listove u obliku tiskanih obrazaca s kolumnama i rubrikama, te glavom na talijanskom jeziku.

Matične knjige s područja nekadašnje Dubrovačke Republike u crkvenom su smislu bile u nadležnosti dubrovačke biskupije, čije je područje bilo šire od područja Republike. Naime, otok je Korčula sa svojim župama bio dio dubrovačke biskupije (a to je i danas), ali ne i Republike. Zbog toga iz ovog razmatranja o matičnim knjigama izostavljamo matične knjige s Korčule.

Poslije oslobođenja donijet je zakon o državnim matičnim knjigama (Sl. list FNRJ, br. 29/1946). Matične knjige stare do sto godina trebalo je predati novoosnovanim matičnim uredima, a još starije određenim arhivskim ustanovama. Tako su starije matične knjige sa područja dubrovačke biskupije dospjele u Historijski arhiv u Dubrovniku. Fond matičnih knjiga sastoji se od ukupno 360 knjiga, od kojih je 56 s otoka Korčule, a ostale s područja Dubrovačke Republike (od toga je jedna trećina iz grada, Pila i Gruža). Usporedimo li starost i vremenski raspon dubrovačkih matičnih knjiga s onima u arhivu u Zadru⁶ i Arhivu Hrvatske u Zagrebu,⁷ vidjet ćemo da pri likom primopredaje knjiga nije proveden jedinstven postupak.

Matične knjige koje se nalaze u Historijskom arhivu u Dubrovniku signirane su na slijedeći način: broj župe/R, broj knjige; broj župe/V, broj knjige; broj župe/M, broj knjige — sa značenjem: R = rođeni, V ≡ vjenčani, M = umrli. Na primjer: 1/R 1 ≡ gradska župa Dubrovnik, matica rođenih, knj. 1 god. 1642—1647; 1/R 2 = gradska župa Dubrovnik, matica rođenih, knj. 2. god. 1647—1651 itd.

Prema arhivskom katalogu stanje matičnih knjiga je ovakvo:

Dubrovnik—grad

1/R 1	1642—1647.	1/V 1	1652—1659.	1/M 1	1637—1647.
1/R 2	1647—1651.	1/V 2	1664—1671.	1/M 2	1667.
3	1658—1663.	3	1706—1722.	3	1690—1705.
4	1664—1670.	4	1722—1728.	4	1706—1716.
5	1671—1687.	5	1729—1778.	5	1717—1722.
6	1688—1705.	6	1778—1821.	6	1722—1728.
7	1706—1711.	7	1822—1881.	7	1729—1768.
8	1711—1728.	8	1821—1847.	8	1769—1796.
9	1729—1758.		1864—1881.	9	1796—1821.
10	1758—1798.	9	1821—1884.	10	1821—1847.
11	1799—1812.	10	1821—1846.		1875—1883.
12	1812—1815.		1875—1883.	11	1821—1844.
13	1816—1821.	11	1832—1857.		1863—1880.
14	1821—1880.	12	1858—1876.	12	1821—1881.
15	1821—1849.			13	1821—1881.
	1875—1881.			14	1825—1831.

⁵ M. Smrek ar, *Priručnik za političku upravnu službu u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji*, III, Zagreb 1902, str. 44—45.

M. Lanović, n. dj., str. 17—20.

⁶ A. Strgačić, *Inventar fonda matičnih knjiga Državnog arhiva u Zadru*. Arhivski vjesnik, II, Zagreb 1959, str. 485—539.

⁷ Inventar matičnih knjiga, rukopis u Arhivu Hrvatske u Zagrebu.

16 1821—1881.
17 1821—1881.
18 1825—1831.
19 1832—1841.
20 1841—1851.
21 1851—1859.
22 1859—1866.
23 1866—1874.
24 1758—1799.
Indeks

15 1832—1839.
16 1839—1845.
17 1845—1851.
18 1851—1857.
19 1857—1863.
20 1863—1869.
21 1869—1874.
22 1825—1865.
Indeks

Dubrovnik—Pile

2/R 1 1825—1833.
2 1833—1851.
3 1851—1865.
4 1865—1877.

2/V 1 1705—1817.
2 1825—1833.
3 1833—1857.

2/M 1 1659—1741.
2 1755—1804.
3 1825—1833.
4 1833—1849.
5 1849—1862.
6 1862—1875.

Dubrovnik—Gruž

3/R 1 1684—1774.
2 1775—1811.
3 1812—1829.
4 1825—1833.
5 1833—1862.

3/V 1 1788—1812.
2 1813—1833.
3 1825—1833.
4 1833—1857.

3/M 1 1684—1778.
2 1778—1812.
3 1813—1833.
4 1825—1833.
5 1833—1862.

Dubrovnik—bolnica

4/M 1 1697—1805.
2 1805—1812.
3 1812—1835.
4 1835—1853.
5 1853—1871.

Dubrovnik—nahodište

5/R 1 1808—1829.
2 1830—1852.
3 1852—1858.
4 1858—1867.

5/M 1 1812—1848.

Dubrovnik—pravoslavni

6/R 1 1791—1830.
2 1826—1833.

6/V 1 1812—1830.
2 1826—1833.
3 1834—1857.

6/M 1 1812—1830.
2 1826—1833.
3 1834—1876.

Dubrovnik—židovi

7/R 1 1815—1873.

7/V 1 1817—1873.

7/M 1 1848—1873.

Babino Polje

8/R 1 1825—1836.

8/V 1 1825—1836.

8/M 1 1825—1836.

Banići

9/R 1 1825—1846.

9/V 1 1825—1857.

9/M 1 1825—1859.

Cavtat

11/R	1 1825—1833. 2 1833—1839.	11/V	1 1825—1826. 2 1834—1841. 3 1841—1857.	11/M	1 1825—1833. 2 1833—1840.
------	------------------------------	------	--	------	------------------------------

Crna Gora

12/R	1 1825—1831. 2 1831—1843.	12/V	1 1825—1831. 2 1832—1858.	12/M	1 1825—1831. 2 1831—1845.
------	------------------------------	------	------------------------------	------	------------------------------

Čilipi

14/R	1 1745—1797. 2 1797—1812. 3 1812—1820. 4 1825—1828. 5 1828—1830. 6 1830—1833. 7 1833—1844. 8 1844—1854.	14/V	1 1746—1846. 2 1833—1857.	14/M	1 1772—1806. 2 1806—1823. 3 1825—1832. 4 1832—1833. 5 1833—1847. 6 1847—1858.
------	--	------	------------------------------	------	--

Doli

15/R	1 1825—1834.	15/V	1 1825—1837. 2 1838—1859.	15/M	1 1825—1837.
------	--------------	------	------------------------------	------	--------------

Gruda

16/R	1 1825. 2 1825—1833. 3 1833—1843. 4 1843—1858.	16/V	1 1825. 2 1827—1832. 3 1833—1857.	16/M	1 1825. 2 1826—1833. 3 1833—1844.
------	---	------	---	------	---

Kliševo

17/R	1 1825—1836. 2 1837—1860.	17/V	1 1825—1842. 2 1843—1857.	17/M	1 1825—1833.
------	------------------------------	------	------------------------------	------	--------------

Koločep

18/V	1 1845—1857.
------	--------------

Lastovo

20/R	1 1825—1830. 2 1830—1833. 3 1835—1853.	20/V	1 1825—1830. 2 1830—1835. 3 1835—1857.	20/M	1 1825—1830. 2 1830—1835. 3 1835—1857.
------	--	------	--	------	--

Lisac

21/R	1 1825—1833.	21/V	1 1825—1832. 2 1834—1857.	21/M	1 1825—1833.
------	--------------	------	------------------------------	------	--------------

Lopud

22/R	1 1825—1833.	22/V	1 1825—1832. 2 1832—1857.	22/M	1 1825—1833.
------	--------------	------	------------------------------	------	--------------

Mandaljena

24/R 1 1825—1827.
 2 1827—1833.
 3 1833—1837.
 4 1837—1847.
 5 1847—1857.
 6 1857—1862.
 7 1862—1874.

24/V 1 1825—1828.
 2 1828—1833.
 3 1833—1843.
 4 1843—1857.
 5 1858—1869.

24/M 1 1825—1828.
 2 1828—1833.
 3 1833—1840.
 4 1840—1855.
 5 1855—1869.

Maranovići

25/R 1 1684—1797.
 2 1778—1831.
 3 1825—1843.
 4 1837—1924.

25/V 1 1690—1824.
 (prepis)
 2 1690—1835.
 3 1825—1856.
 4 1835—1923.

25/M 1 1687—1802.
 2 1802—1837.
 3 1825—1841.
 4 1837—1924.

Mlini

26/R 1 1824—1837.
 2 1830—1836.
 3 1837—1861.

26/V 1 1825—1832.
 2 1832—1840.
 3 1840—1857.

26/M 1 1825—1833.
 2 1833—1840.
 3 1840—1871.

Mokošica

27/R 1 1825—1834.
 2 1835—1867.

27/V 1 1825—1834.
 2 1835—1856.

27/M 1 1835—1878.

Mrcine

28/R 1 1825—1827.
 2 1827—1832.
 3 1832—1838.
 4 1839—1861.

28/V 1 1825—1833.
 2 1833—1857.

28/M 1 1825—1829.
 2 1829—1838.

Orašac

29/R 1 1700—1770.
 2 1770—1806.
 3 1817—1824.
 4 1825—1832.
 5 1832—1836.

29/V 1 1699—1782.
 2 1817—1824.
 3 1825—1834.
 4 1834—1857.

29/M 1 1817—1824.
 2 1825—1834.

Orebić

30/R 1 1834—1850.

30/M 1 1834—1858.

Osojnik

31/R 1 1825—1835.
 2 1835—1871.

31/V 1 1825—1834.
 2 1835—1858.

31/M 1 1825—1834.
 2 1834—1882.

Pločice

32/R 1 1831—1836.
 2 1837—1856.

32/V 1 1832—1836.
 2 1837—1857.

32/M 1 1830—1836.
 2 1837—1859.

Ponikve

33/R 1 1825—
2 1831—1835.   33/V 1 1825—1836.
2 1837—1857.   33/M 1 1825—1837.

Pridvorje

34/R 1 1825—1832.
2 1832—1851.   34/V 1 1825—1833.
2 1833—1857.   34/M 1 1825—1833.
2 1833—1853.

Rožat

37/R 1 1825—1840.
2 1840—1860.
3 1860—1874.   37/V 1 1825—1857.   37/M 1 1825—1845.
2 1845—1868.

Slano

38/R 1 1825—1834.
2 1834—1851.   38/V 1 1825—1857.   38/M 1 1825—1840.

Smokovljani

39/R 1 1825—1836.   39/V 1 1836—1857.

Ston

40/R 1 1825—1833.   40/V 1 1834—1857.   40/M 1 1825—1833.

Stonsko polje

41/R 1 1825—1833.
2 1833—1852.   41/V 1 1827—1833.
2 1833—1852.   41/M 1 1825—1833.
2 1833—1852.

Šipan

42/R 1 1826—1833.   42/V 1 1829—1835.   42/M 1 1825—1827.
2 1827—1835.

Trsteno

43/R 1 1830—1835.   43/M 1 1825—1836.

Viganj

45/R 1 1825—1835.   45/V 1 1826—1839.   45/M 1 1826—1839.

Vitaljina

46/R 1 1825—1840.   46/V 1 1826—1856.

Zaton

47/R 1 1817—1833.
2 1833—1835,   47/V 1 1834—1857.   47/M 1 1817—1835.

Janjina

49/R 1 1733—1783.
2 1783—1829.

Blato

10/R 1 1825—1832.
2 1832—1838.
3 1838—1842.
4 1842—1846.
5 1846—1851.
6 1851—1856.

10/V 1 1825—1832.
2 1832—1841.
3 1841—1857.

10/M 1 1825—1832.
2 1832—1841.
3 1841—1848.
4 1848—1855.

Čara

13/R 1 1824—1833.

13/M 1 1825—1836.

Pupnat

35/R 1 1829—1843.

35/V 1 1829—1856.

35/M 1 1817—1825.
2 1835—1855.

Račišće

36/R 1 1817—1825.
2 1825—1828.
3 1828—1837.

36/V 1 1817—1825.
2 1825—1831.
3 1832—1857.

36/M 1 1817—1825.
2 1825—1832.
3 1832—1844.

Vela luka

44/V 1 1849—1857.

Žrnovo

48/R 1 1825—1838.

48/V 1 1825—1847.

48/M 1 1825—1851.

Lumbarda

23/R 1 1817—1825.
2 1825—1828.
3 1828—1835.

23/V 1 1817—1825.
2 1825—1829.
3 1830—1857.

23/M 1 1817—1825.
2 1825—1833.
3 1833—1856.

Korčula

19/R 1 1817—1822.
2 1824—1829.
3 1829—1834.
4 1834—1843.
5 1843—1852.

19/V 1 1817—1821.
2 1822—1825.
3 1825—1829.
4 1830—1835.
5 1836—1857.

19/M 1 1817—1822.
2 1825—1831.
3 1831—1835.
4 1836—1849.
5 1849—1860.

Nekoliko najstarijih knjiga je istog, uskog formata, veličine pola lista papira: 1/R 1, 1/R 2, 1/R 7, 1/M 2, 1/M 4—6, 1/V 3, 1/V 4, 5/M 1, 14/M 2; nekoliko knjiga je malog formata (četvrtina arka): 2/M 1, 4/M 1, 14/M 1; ostale knjige do 1825. godine jednakog su, normalnog formata, dok su knjige od početka 1825. godine velikog formata u obliku tiskanih obrazaca, jedinstvenog formata.

Knjige su dobro očuvane (pa i starije): vrlo je loše stanje bilo u 1/R 1, ali je knjiga restaurirana; isto bi trebalo učiniti i sa 1/V 1, jer je sada gotovo neupotrebljiva.

Paginacija je izvršena po folijama, rijetko po stranicama, kao: 1/R 5, 1/R 9, 1/R 16, 1/M 4, 5/M 1, 5/R 1—4, 6/R 1, 6/V 1, 6/M 1, 25/V 4, 25/M 4, 29/R 2, 29/V 1; u nekoliko slučajeva imamo paginaciju po stranicama u knjigama od 1825. godine pa nadalje, iako je tabela preko cijele folije. Izuzetno nema paginacije, kao: 1/M 3, 1/M 5, 1/M 6. Knjige su različite debljine; najdeblja je 1/R 10 sa 617 paginiranih folija.

Gotovo sve knjige imaju indekse upisanih osoba na početku ili na kraju. Indeksi su abecedni ili po redoslijedu upisa u knjige. Abecedni indeks je po imenu rođene ili umrle osobe, te po imenu zaručnika — u dvjema knjigama imaju dva abecedna indeksa po imenu zaručnika i po imenu zaručnice; dakle, na prvom su mjestu imena, a ne prezimena. Uz svaki je podatak i broj folije (odnosno stranice) na kojoj je izvršen upis. Neke knjige i same imaju oblik abecednog indeksa, pa se i upisi vrše po abecedi, i tek unutar pojedinog slova po redoslijedu događaja, kao: 2/M 2, 3/R 3, 3/V 2, 3/M 1, 25/R 1.

Najstarije su knjige pisane talijanskim jezikom: 1/R 1, 1/R 2, 1/M 1, 1/M 2. Zatim je u uporabi latinski jezik. U svim knjigama, koje počinju 1825. godine ponovno je u uporabi talijanski jezik; dvije knjige (29/V 2, 29/M 1) koje počinju 1817. godine također su pisane talijanski. Knjige 6/R 1, 6/V 1, 6/M 1 pisane su ćirilicom.

U pisanju knjiga primijenjen je narativni oblik; tabelarni je oblik primijenjen u knjigama koje počinju 1825. godine. Ovom prilikom treba još reći o onome što je spomenuto u uvodu o primjeni austrijskog matičnog zakonodavstva i u Dalmaciji. Naime, dekretom dalmatinskog gubernija iz 1816. godine trebalo je uvesti tabelarni oblik; jer se taj oblik u praksi primjenjuje tek od početka 1825. godine. Postoji razlog toga zakašnjenja jer, ne samo zbog otpora župnika protiv nove obveze nego zbog »tehničkih« razloga, nije na vrijeme bilo tiskanih službenih obrazaca. To zaključujemo i po tome što su neke knjige (29/V 2, 29/M 1) vođene već od početka 1817. godine po novim propisima, ali kolone i rubrike nacrtane su rukom isto tako kao što je i tekst glave napisan rukom (talijanski).

Neke od knjiga u kojima je primijenjen narativni oblik pisane su vrlo uredno i pregledno (naročito najstarije knjige, pisane talijanski), dok u nekima vlada velika zbrka i nered: 1/R 7, 3/M 1, 6/R 1. U mnogim knjigama ima po nekoliko naknadnih upisa na kraju knjige.

Kad su uvedene knjige na tiskanim obrascima (1825. godine), neki su župnici i dalje vodili istovremeno i knjige u narativnom obliku; to su 1/R 14—17, 1/V 7—10, 1/M 10—13. Od godine 1821. gradska je župa bila podijeljena na četiri dijela i za svaki se od njih vodila posebna knjiga po namjeni. Poblježe oznake dijelova bile su: istok, zapad, sjever, jug. Sign. 1/R 17, 1/V 8 i 1/M 11 bile su istok; 1/R 16, 1/V 9 i 1/M 13 bile su zapad; 1/R 14, 1/V 7 i 1/M 12 bile su sjever; 1/R 15, 1/V 10 i 1/M 10 bile su jug.

Da je u pojedinim župama bilo (a ima i danas) i starijih matičnih knjiga od onih koje se nalaze u Historijskom arhivu u Dubrovniku, upućuje nas Šematizam dubrovačke biskupije, u kojem je za svaku župu naznačeno otkad vode matične knjige.⁸ Vjerodostojnost tih podataka potvrđuju navodi za grad-

⁸ Schematismus seu status personalis et localis dioecesis Ragusinae. Dubrovnik 1916.

sku župu koji se točno podudaraju sa početnim godinama u onim knjigama koje se sada nalaze u arhivu; to potvrđuju također navodi za župe Maranovići, Čilipi i Orašac ali za dvije potonje manjkaju najstarije matične knjige umrlih.

U nastavku dajemo podatke iz Šematizma radi usporedbe s gornjim podacima iz arhivskog kataloga, kako bi se moglo vidjeti koje bi se još knjige mogle očekivati na terenu.

	Ro- đeni	Vjen- čani	Umrli		Ro- đeni	Vjen- čani	Umrli
Dubrovnik-grad	1642.	1652.	1637.	Pridvorje ¹⁵	1825.	1823.	1825.
Dubrovnik-Pile	1821.	1705.	1659.	Stravča	1689.	1689.	1689.
Dubrovnik-Gruž	1683.	1778.	1684.	Ston Veliki	1732.	1732.	1732.
Mokošica	1769.	1769.	1769.	Ston Mali	1652.	1712.	1712.
Rožat	1812.	1707.	1708.	Ponikve	1705.	1705.	1705.
Osojnik	1699.	1699.	1699.	Doli	1669.	1669.	1669.
Zaton	1709.	1709.	1709.	Banići	1771.	1771.	1771.
Orašac	1700.	1700.	1700.	Slano	1793.	1794.	1794.
Kliševo	1707.	1788.	1786.	Lisac	1632.	1785.	1785.
Trsteno	1701.	1726.	1738.	Ošlje	1664.	1664.	1664.
Majkovi ⁹	1857.	1857.	1857.	Topolo	1740.	1740.	1740.
Gornja župa (Mandaljena)	1791.	1791.	1791.	Smokovljani	1850.	1850.	1850.
Brgat ¹⁰	1860.	1860.	1860.	Maranovići	1687.	1687.	1687.
Mlini	1827.	1827.	1827.	Babinopolje	1617.	1617.	1617.
Koločep ¹¹				Orebići	1617.	1617.	1617.
Lopud	1615.	1615.	1615.	Viganj	1761.	1761.	1761.
Luka (Šipanska)	1500.	1500.	1500.	Vrućica	1681.	1681.	1681.
Pakljena	1580.	1580.	1580.	Trpanj ¹⁶	1844.	1844.	1844.
Cavtat	1712.	1807.	1712.	Kuna	1688.	1688.	1688.
Čilipi	1746.	1746.	1746.	Janjina	1733.	1733.	1733.
Gruda	1808.	1808.	1808.	Trstenik ¹⁷	1863.	1863.	1863.
Pločice ¹²	1890.	1890.	1890.	Žuljana	1733.	1733.	1733.
Vitaljina ¹³	1814.	1814.	1814.	Crna Gora	1759.	1759.	1759.
Mrcine ¹⁴	1808.	1808.	1808.	Lastovo	1651.	1651.	1651.

U nastavku smo izostavili podatke o župama na otoku Korčuli. Za starije knjige od navedenih piše: da su s vremenom dotrajale i da su neupotrebljive u župama Dubrovnik-Gruž i Mokošica; da su stradale u požaru u župama Gornja Župa, Mlini, Gruda, Mrcine, Slano, Kuna, Janjina, Lastovo; iz župe Žuljana knjige su se izgubile.

Sretna je okolnost da se gradske matične knjige nalaze na jednom mjestu u arhivu, čime je olakšano istraživanje. Druga je sretna okolnost u tome da upravo gradske matične knjige sežu najdalje u prošlost. Budući da je za kre-

⁹ Župa je tada tek osnovana izdvajanjem iz župe Slano.

¹⁰ Novoosnovana župa nastala je izdvajanjem iz Gornje Župe (Mandaljene).

¹¹ Izuzetno, ovdje nema podataka o knjigama; župa je, imače, osnovana još 1641. godine.

¹² Ne piše šta je sa starijim knjigama koje su morale postojati, jer je župa »ex antiquioribus«.

¹³ Župa je odvojena od Pločica 1748. godine.

¹⁴ Župa je odvojena od Grude 1731. godine.

¹⁵ Ne piše o starijim knjigama; župa je osnovana već 1584. god.

¹⁶ Župa je odvojena od Vrućice 1843. godine.

¹⁷ Župa je odvojena od Janjine 1863. godine.

tanje stanovništva Dubrovnika prijelomni događaj veliki potres od 6. travnja 1667. godine, gradska nam matica omogućuje da utvrdimo veličinu i kretanje rađanja, vjenčanja i umiranja kako *prije* tako i *poslije potresa*. Ovdje ćemo dati poseban osvrt na ono što nam pružaju matične knjige oko tog važnog događaja.

Knjiga rođenih iz vremena potresa je pod sign. 1/R 4: upisi počinju 1. siječnja 1664. godine i idu do 3. travnja 1667. godine. Ovdje treba spomenuti da su upisi vršeni po datumu krštenja, ali je za svako dijete upisan i dan rođenja (pa i sat i dan u tjednu): zadnje dijete prije potresa rodilo se 28. ožujka 1667. godine. Nakon potresa u travnju su upisana dva djeteta rođena 15. i 17. IV; u lipnju je upisano dijete rođeno 27. Za ovo troje djece piše da su djeca nepoznatih roditelja. Upisi se nastavljaju početkom srpnja i kontinuitet u toj knjizi ide do 21. prosinca 1670. godine. Od 1. VII do kraja godine 1667. upisano je još 9 djece nepoznatih roditelja. *Prije* potresa 1667. godine upisano je ukupno 33 djece, a *poslije* potresa 47 djece.

Knjiga vjenčanih iz vremena potresa je pod sign. 1/V 2: upisi počinju 16. ožujka 1664. godine do 13. veljače 1667. s time da se ima ranije umetnuti podatak za 9. ožujka; nastavak poslije potresa počinje 13. travnja i u toj knjizi kontinuitet ide do 20. srpnja 1670. godine. U toj se knjizi najprije zapisuju zaručnici radi oglašavanja ženidbe u crkvi i, ako je vjenčanje obavljeno u gradu, onda se upisivao podatak o sklopljenom braku. Prvi brak *poslije* potresa sklopljen je 13. travnja 1667. godine između Pavla Soldatića »de Cherscia« i Marije Rocca »Ragusana« bez oglašavanja, kako bi mlada odmah mogla napustiti Dubrovnik, jer je stradala u potresu. U travnju su još upisani: 17. kapral Simeon Nikolin i Marija Nikole Popića, te 25. Petar Zuedon i Dobriła Stjepanova. Za sve četvero piše da su iz Dubrovnika. Međutim, ta se dva para nisu vjenčala u Dubrovniku. To se događalo i kasnije.

Nažalost, knjiga umrlih iz vremena potresa nije sačuvana. Najstarija knjiga (1/M 1) ima upise od 13. ožujka 1637. do 25. rujna 1647. godine. Iduća knjiga s redovitim upisima (1/M 2) počinje 9. travnja 1690. do 4. veljače 1705. godine. Ima jedna knjiga (1/M 3) s originalnim naslovom: »Liber mortuorum de anno 1667. cum miscelaneis«. Mnogo kasnije je na prednjim koricama na posebnoj etiketi napisano: »Zapisi o smrti, vjenčanju i krizmi poslije Velikog potresa od 6. IV. 1667. Potvrde o rođenju i smrti izdate od župnika koji su držali matične knjige koje su uništene u potresu«. Međutim, u knjizi je upisan samo 21 podatak o krštenju, vjenčanju i smrti, te krizmi. Usporedimo li godine upisa sa sačuvanim knjigama, onda se samo jedna trećina tih upisa ne bi mogla naći u sačuvanim knjigama i samo se na taj dio odnosi spomenuto upozorenje o matičnim knjigama »koje su uništene u potresu«.

O ljudskim žrtvama u potresu, međutim, piše župnik iz Pila u svojoj knjizi umrlih (2/M 1) slijedeće: »Anno Domini 1667. Die 6 Aprilis. — Blasius Stella cum sua uxore et filia Bernardi Ricciardi, eisque cum *multis aliis*, qui illa die ex terremoto repente obiverunt, quorum corpora sepulta sunt aliquorum in ecclesia S. Andreae Pillarum et aliquorum in cemeterio S. Georgii ad Pillas«.

I tako broj poginulih u potresu ne možemo doznati iz neposrednih izvora. Što se toga dana dogodilo s obzirom na ljudske žrtve? Potres se osjetio i u Kotoru, pa je kapetan Đimeta odmah krenuo u Zadar da o tome obavijesti mletačkog generalnog providura: u Gružu su mu pripovijedali da je u gradu poginulo 7000 Dubrovčana. U to je vrijeme u Zadar krenuo i kotorski kanonik

Drago, pa su njemu u Gružu rekli da je poginulo oko 1000 ljudi! Prave podatke nije doznao ni providur Katarin Cornaro, koji je također stigao u Gruž (nisu ga pustili u grad). Dubrovčani su ga obavijestili da je potres preživjela jedna trećina onih koji su se nalazili u gradu prije potresa, dok drugi »koji više otvoreno govore« kažu da nema više od tisuću onih koji su preživjeli.¹⁸

Takve izvještaje »očevidaca«, istina, nitko ne može uzeti ozbiljno u pokušaju utvrđivanja brojnog stanja stanovništva, iako održavaju psihozu koja je vladala poslije potresa. Međutim, u literaturi o Dubrovniku još uvijek ima različitih mišljenja i procjena koje se svode na ono što je o tome pitanju napisao V. Foretić u svojem najnovijem djelu: »Provjerivši sve vijesti i novija računanja možemo uzeti da je grad Dubrovnik uoči potresa imao oko 6000 stanovnika; prema nekim podacima poginulo je nešto više od 2000, a prema drugima oko 4000.«¹⁹

Prve podatke o rođenima (za pune godine) imamo od 1642. do 1650. godine. U tom prvom 9-godišnjem razdoblju rađalo se godišnje prosječno oko 140 djece; zatim slijedi prekid u godinama od 1651. do 1657; nastavak počinje 1658. i do godine potresa imamo drugo 9-godišnje razdoblje s godišnjim prosjekom od oko 113 djece. U godini potresa upisano je ukupno 80 djece; i nakon potresa uzimamo 9-godišnje prosjeke (da budu jednaka onima prije potresa), pa se u poslijepotresnom 9-godišnjem razdoblju javlja godišnji prosjek od 108 rođene djece; u drugom razdoblju oko 83, u trećem 75 djece. I tu je pad zaustavljen, te nakon još jednog 9-godišnjeg razdoblja, početkom XVIII. stoljeća počinje rast prosjeka. Uzmemo li, pak, 5-godišnji prosjek prije i poslije potresa, dobit ćemo slijedeći rezultat: prije potresa oko 114 djece, u godini potresa 80, a poslije potresa oko 111 rođene djece.

Zadržimo li gornju procjenu od 6000 stanovnika u gradu prije potresa, dobili bismo za 25-godišnje razdoblje opću stopu nataliteta od 20 do 23‰ s time da stopa opada. Kolika je opća stopa nataliteta mogla biti nakon potresa? Pokušajmo iz gornje procjene uzeti u obzir oba slučaja: da je preživjelo 2000 odnosno 4000 stanovnika. Ako je preživjelo samo 2000 ljudi, u prvom 9-godišnjem razdoblju opća stopa nataliteta iznosila bi više od 50‰, a u drugom više od 40‰. Ako je, nasuprot, preživjelo 4000 ljudi, onda bi prva stopa iznosila više od 25‰, a druga oko 20‰.

Opću stopu mortaliteta u prijepotresnom vremenu možemo nažalost, dobiti samo za razdoblje 1638—1646 i ona, na temelju gornjeg računanja, iznosi oko 23‰. I ta stopa kao i stope nataliteta prije potresa su niske i podjednake, pa bi se teško moglo govoriti o prirodnom prirastu stanovništva zadnjih decenija prije potresa. Ne znamo kako je bilo u godinama poslije potresa. Najbliži nam je podatak za 10-godišnje razdoblje 1691—1700, kad su obje stope jednake, ili preciznije: tada se godišnje rađalo do 2 promila više nego je umiralo.

No, ne smijemo u ovom razmatranju zaboraviti da svi rođeni i umrli u gradu nisu morali biti upisani u matične knjige rođenih i umrlih gradske župe. U gradu je, naime postojala od sredine XVI. stoljeća prava bolnica, a od sredine XV. stoljeća nahodište. I te su ustanove vodile svoje matične knjige — bolnica knjigu umrlih, a nahodište knjigu rođenih i knjigu umrlih.

¹⁸ G. Novak, *Dubrovački potres 1667. i Mletci*. Anali Hist. instituta JAZU u Dubrovniku, knj. XII, Dubrovnik 1970, str. 14—17.

¹⁹ V. Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808.*, II, Zagreb 1980, str. 345.

Kad su te knjige uvedene u život, ne znamo. Najstarija sačuvana knjiga u bolnici počinje s upisima 23. veljače 1697. godine. Najstarija sačuvana knjiga rođenih u nahodištu počinje 25. veljače 1808, a umrlih 19. rujna 1812. godine.

U ova istraživanja treba uklopiti i podatke koje nam pružaju matične knjige vjenčanih. Naime, broj vjenčanih parova bio je veći prije nego poslije potresa, ali tek od 1669. godine. Međutim, nećemo se na tom mjestu upuštati u podrobija istraživanja. Htjeli smo pokazati važnost i mogućnosti za demografiju i demografsku povijest Dubrovnika koje pružaju matične knjige.

Već na temelju iznijetoga zaključujemo da su Dubrovnik i Dubrovačka Republika zavrijedili da dobiju svoju *demografsku* povijest.

(Primljeno na 9. sjednici Razreda za društvene znanosti JAZU od 10. XII 1981.)

Stjepan Krivošić

LES ANCIENS REGISTRES PUBLICS D'ETAT CIVIL DE LA REGION
DE LA RÉPUBLIQUE DE RAGUZE

Résumé

Ni la ville de Raguze, ni la République de Raguze n'ont pas encore d'histoire démographique, malgré qu'il en existe une source inépuisable dans les anciens registres publics d'état civil (naissances, mariages, décès). La plupart des registres publics plus anciens d'état civil de la région de la République de Raguze se trouvent dans les Archives historiques de Raguze, mais il y en a aussi chez les abbés régionaux. Tous les registres publics d'état civil concernant la ville se trouvent dans les Archives historiques à Raguze.

Les plus anciens registres publics d'état civil sont ceux de l'abbaye de ville; du 17ème siècle datent encore ceux des abbayes Pile, Gruž, Maranovići et Orašac. Pourtant, ils n'existent pas continuellement et, ainsi apparaissent des ruptures plus ou moins longues. Les registres publics d'état civil les plus anciens sont écrits en langue italienne; ensuite la langue latine à être utilisée et, depuis 1825, la langue italienne de nouveau. Les registres publics d'état civil sont écrits dans le style narratif et, depuis 1825, on utilise le style tabellaire.

Pour le mouvement de la population de la ville de Raguze l'événement capital a été le tremblement de terre du 6. avril 1667. Les matricules de la ville nous permettent de constater la quantité et le mouvement des naissances, des mariages et des décès aussi bien avant qu'après le tremblement de terre (quoique tous les registres ne soient pas conservés). Pour estimer le taux de natalité, de mortalité et de nuptialité nous avons besoin du chiffre des habitants avant et après le tremblement de terre. L'estimation présente indique 6000 habitants avant et à 4000 habitants après le tremblement de terre. Dans la période des cinq ans précédant le tremblement de terre le taux général de naissance baissait de 23% à 20% par an. Si nous acceptons l'estimation que seulement 2000 habitants avaient survécu au tremblement de terre, alors le taux de natalité des neuf ans aurait été de 50%; mais si 4000 habitants avaient survécu, le taux de natalité aurait été de 25%. Tout cela indique les possibilités et démontre la nécessité de recherches nouvelles avec lesquelles on pourrait, en se servant des registres publics d'état civil, constater d'une manière plus précise le nombre des victimes du grand tremblement de terre en 1667.

Traduction de Julija Šuput